

A diákok Laci bácsija, egy pedellus életútja.

Bevezetés:

Elfogultság nélkül nem könnyű beszélni róla, hiszen az apám, a nevelőm és talán a legjobb barátom is volt.

A munkáját hivatásnak, szolgálatnak tekintette, elkötelezettje volt. A pedellus azt jelenti latinul, hogy kapus. Ő inkább kapu volt a kis diák számára az élet és az iskola között. Bevezette a gimnáziumba, aztán átvezette őket a választott pályájuk felé.

Számára az iskola otthon, munkahely és egy nagy szeretetház volt, ahol a nyüzsgő diákok és a nagytudású tanárok, nevelők között élhetett.

Évente mintegy 300 diák járt a gimnáziumba. Apám 50 évig szolgált. Minden tanulót név szerint ismert. Némelyekkel meg olyan szoros kapcsolat alakult ki, hogy családi gondjaikat is magáénak tekintette, és ha tudott, a megoldásában is segített. Élénk figyelemmel kísérte a szövéődött diák szerelmeket is. Leveleket dugdosott, hol a lányok kezébe, hol a fiúk zsebébe.

A szolgálta-szoba volt számára is és a diákok számára is a nyugalom bástyája.

Oda jöttek a hírek, onnan tudták meg a friss információkat a diákok. Ott árulta Anyám a friss kiflit és a cukorkákat. Sokan Laci nénié is nevezték. Ott volt a pontos idő, aminek alapján a szünetet és az órakezdést jelző csengetés történt. Oda jöttek be a jelzések a falon elhelyezett "automata" komputeren. Melyik tanárhoz hívják, milyen küldetést kell elvégezni.

1929-ben Kocsis Sándor bácsi - a korábbi pedellus - meghalt, így megüresedett a pedellus állás és a lakása. Kocsis bácsi 11 évet szolgált a gimnáziumban. A társa Szappanos Sándor bácsi volt, akit még én is ismertem, de beszédjét megérteni sosem tudtam, mert az olyan gyorsan beszélt, hogy követni nem lehetett. A munkát ennek következtében úgy osztották meg, hogy a csengőt mindig Szappanos bácsi kezelte, apám meg a küldönci feladatokat látta el. Erre a szerény, vele született intelligenciája is alkalmassá tette.

Az 1929-ben gimnáziumba járt ismerős diákok közül néhányat felsorolok:

- I. oszt. Mallár Iván, Rác Feri, Török Ede, Bod Irénke, Szita Lajos.
- II. oszt. Gombos Imre.
- III. oszt. Bod Andor, Gaál Livia.
- V. oszt. Sütő Imre, Gál Mihály.
- VI. oszt. Katz Artúr.

A tanárok közül: Gaál László, Kónya Sándor, Bujk Béla, Hemző Lajos, Bod Lajos, Csíkos Imre, Csinádi Gerő, Kresznerics Gyula, Naqy Kálmán, Schwirián László, Szabó Jenő, Szász Béla, Tőkés Sándor, neveit említem a teljesség igénye nélkül.

Az életút kezdete:

Apám 1889 október 8-án született a karcagi Tilalmas felé vezető lógerházban, (a Lóger /Láger/ városon kívüli szérű, tároló hely, ahol a cséplésre érett gabona kévét rakták asztagba. A házakhoz kiosztott telkeken u.i. erre nem volt elegendő hely, meg tűzvédelmi okból is ezt a szérűn tárolást részesítették előnyben. Ez a ház a Füredi út végén most is áll. Nagyapám ott volt lóger csősz. Heten voltak testvérek. Négy fiú és három lány.

Farkas Ferenc, az én dédnagyapám nagyon gazdag ember volt. A K.u.K. hadseregben sokáig szolgált és ott megtanult több nyelvet: németet, szlávot, csehét, franciát. Ha a megyébe külföldi érkezett, ő érte küldtek szekeret és ő tolmácsolt a vezető uraságoknak. Ezért aztán ellátták minden földi jóval. Nagyon mulatós volt, és a szerzett nagy birtokot, vagyont elkártyázta, elitta. Így nagyapámék két holdas szegény paraszttokká váltak.

Az iskola után apám is paraszti munkát végzett. Testvérei viszont az egyenruhás pályát választották. Kettő közülük csendőr, egy meg a későbbiek folyamán hivatásos katona lett. Apám nem vonzódott az egyenruhás szolgálat után. Sokat volt katona, de csak egyszerű honvéd maradt.

A Déryné kultúrház mögött, az egykori víztorony mellett volt a Városi fürdő és oda kerestek takarítót. Elment, jelentkezett, felvették. Itt lábápolást is végeztek szolgáltatásként. Elhatározta, hogy a pedikűrös szakmát kitanulja. Ismétlő iskolába kellett beiratkoznia, mert csak hat elemije volt. Ez talán a szakiskola oktatási szintjének felelne meg napjainkban. Itt ismerkedett meg anyámmal. Ő meg a varrónő szakmát tanulta ki.

Az ülő munka a későbbiekben nem elégítette ki. Szerette a gépeket is, hiszen a lógerben az aratás utáni cséplés alkalmával megismerkedett az akkor még gőzgéppel, a későbbiekben petróleummal üzemelő traktorokkal. Ezek hajtották a cséplőgépet. Elment dolgozni a Kása malomba. Itt fűtő lett, a gőzkazánokat etette fával, szénnel. Itt történt a baj is. Kása úr belekötött apámba, szidalmazta az anyját is. Ő éppen fát hasogatott, nem bírta elviselni a szitkozódást és a fejszével a tulajdonosnak rontott. Szerencsére a társai a tragédiát meg tudták akadályozni. Azonnal elbocsátották. Azon a nyáron, az elbocsátása után, a földet művelte.

Az előbbi eset megdöbentett mindenkit, mert apám nyugodt természete a legények körében is közismert volt.

Abban az időben ugyanis a karcagi legények híresek voltak a verekedős tulajdonságukról. A fanzugi, a réttoldali és a katolikus városi fiatalok nem igen kedvelték egymást. Nem múlt el úgy egy mulatság, vagy bál, hogy ezek között verekedés ne alakult volna ki. A legények láncsal és bicskával felfegyverkezve jártak mulatságba. Apám is mesélte, hogy neki is ott volt mindég bicska a zsebében, de sosem használta.

1930-ban hírét vette, hogy a gimnáziumba pedellust keresnek. Jelentkezett, felvették. Természetesen feltételeket is szabtak, pl. református legyen, házas ember legyen, katonaviselt legyen.

1929. dec. 10-én anyámat - Mészáros Erzsébetet - feleségül vette. Az esküvő majdnem meghiúsult, mert a templomba a nagy hó és hideg miatt alig tudtak eljutni. De azért sikerült. Így minden feltétel adott volt, hogy a gimnáziumi munkakörét ellássa.

Katonaság:

18 éves korában besorozták és Budapesten, a Róbert Károly laktanyában lovas tüzér lett. Ha Pesten járt látogatóba, mindég elsétáltunk arra, hogy megnézzük kívülről az épületet.

Már egy hét múlva azt írta haza nagyanyáméknak, hogy „Itt küldök egy fényképet, ha felismernek, küldjenek vagy 10 Koronát, meg egy kis kenyeret.”

Rövidebb időkre ismételten behívták, gépágyúsnak képezték át, de Gaál igazgató úr gyakran közbe tudott járni, hogy mentesítsék a katonai szolgálat alól.

1939-ben hosszabb időn át volt katona, részt vett a felvidék visszacsatolásában.

1944-ben munkaszolgálatos behívót hozott neki a karcagi nyilas főnök, aki később az ország első Kossuth-díjas TSZ elnöke lett. Apám kérte, ne vigyék el. Anyánk nagyon beteg volt, az iskolát ellátni nem tudja. Mi a nővéremmel tizenévesek voltunk. A nyilas főnök hajthatatlan maradt. Az Igazgató Úr is tehetetlen volt a nyilas főnök hatalmaskodó akaratával szemben. Három év múlva tért haza fogságból. Ausztriába St. Pöltenig hajtották őket gyalog, aztán vissza a nagy hazába. Mi meg addig éltünk egyik napról a másikra. Alig haladta meg a 40 kg-ot, mikor hazatért és újra láttuk.

20 év elteltével én is jártam St. Pöltenben. Azt kérdezte tőlem mikor haza jöttem, hogy meg van-e még a főtéren a nagy bomba-tölcsér, mert egy telet abban töltöttek el.

A Gimnáziumban eltöltött évek:

1941-ig a Gimnáziumban laktunk. Anyám betegsége miatt kellett kiköltöznünk. Felejthetetlen volt az ott eltöltött gyermekkor. A szertárak tökéletes felszereltsége ámulatba ejtett. Álmélkodva szemléltem, hogy hogyan működik a dinamó, a kis gőzmozdony, a porszívó, stb. A természetrajzi szertárban láthattuk és simogathattuk az óriáskígyót, a kitömött madarakat, farkasokat, rókákat. A filológiai szertárban a görög szobrokat csodálhattuk. A Tökés tanár úr rajztermében a tájképekben gyönyörködtünk. A hatalmas tornateremben labdázhattunk. A gimnázium nagy udvara mérhetetlen szabadságot biztosított számomra.

Nagy baráti társaságot alakítottak ki szüleink. Hiszen nagynénémék, Györfi Mihály bácsiék az Internátusban, Keresztanyámék a Polgári Iskolában, Mátyus Pista bácsiék a Lány Iskolában, Sándor Pista bácsiék a Fiú Iskolában, Mészáros Tóni bácsiék az Ipartestületben voltak szolgák. Hol itt, hol ott - főleg nyaranta - a kis családi kolónia összejött szalonnasütésre, vagy egy kis kártyázásra, közben barátságban, szeretetben töltötték el az időt.

Gaál igazgató úr a szervezési feladatokat apámra bízta. A téli tüzelő beszerzése, a tűzifa felaprításának munkába adása őszidőben. Nyári vakáció alatt meszelő-asszony brigád munkáinak megszervezése, koordinálása, ezt követően a nagytakarítás elvégzése. Az évvégi majálisokhoz szükséges kellékek beszerzése, szállítása stb.

Az osztálytermek délutáni takarításával és tüzelő behordással nem fejeződött be a napi munka, mert este az ének-teremben kamarazenélésre gyűltek össze a zenészek, a tornateremben meg Kesics bácsi tanította vívni a katona és a rendőr tiszteket.

Néha megengedte, hogy a zenészeket hallgathassam és a vívókat megbámuljam.

A majálisok és a tornavizsgák hangulata is nagy hatással voltak rám.

Apám szolid természetét a tanárok is megkedvelték. Különösen Gaál igazgató úr. Ha hozzá nevesebb vendégek érkeztek és vacsorát adott a lakásán számukra, akkor apámat hívták felszolgálni. Itt találkozott Györffy

Istvánnal és Németh Gyulával is, akik az Igazgató úr kedves barátai voltak. Győrffy István gyakran kiment ilyenkor a konyhába, ahol apám tartózkodott, és beszélgetett vele. Apám ízes karcagi beszédjét kedvelte. Németh Gyula tartózkodó volt.

Néha megfordult Nagy Kálmán és Hemző tanár úréknál is, és a lelkeszi hivatalban Török Vincénél és Bihari tiszteleteséknél is - ugyancsak felszolgálni. Ilyenkor mindég fehér ingben, fekete nadrágban és csizmában kellett megjelennie.

A háború megtizedelte a tanárok létszámát is. Elvitték a frontra Csíkos, Bráda, Oláh, Váji, Jakab tanárokat. Sajnos sokan nem tértek vissza közülük.

Szomorú történetet mesélt el apám. Távirat érkezett az iskolába Kresznerics tanár úr részére. Egyetlen fiuk - Lacika - a fronton hősi halált halt. A szomorú hír közlését nem merte felvállalni a tanári karban senki sem. Apámra bízták ezt a megrázó feladatot. Gyula bácsi éppen órát tartott. Csöndesen mosolyogva a bajusza alatt kérdezte meg apámat, aki az osztályba lépett be. Mi újság van László? Azt felelte, hogy sajnos tanár úr jó nincs, és átadta az értesítést. Szegény Gyula bácsi elolvasta az értesítést és sírva a katedrára borult.

A hősi halált halt tanárainkról és hozzátartozóikról a karcagi Déli temetőben minden évben megemlékezünk, és sírjukra virágot viszünk, sírjaikat gondoztatjuk.

Gazsi bácsi, Jani bácsi:

Szeretnék megemlékezni róluk is. Amikor Szappanos Sándor bácsi 1938-ban nyugdíjba vonult, megüresedett egy pedellus állás. Szabó Gáspárt apám ajánlotta. Gazsi bácsi korábban kubikus volt, és apám az Ő barátaitól hallotta, hogy valami könnyebb állást keresne. A Sistas mellett laktak. Apám felkereste és a beszélgetésük után az Igazgató úrral megegyezett, hogy behívják és megnézik. Gazsi bácsi fellépése mindég határozott volt. Ez tetszett az igazgató úrnak is, a döntést mégis apámra bízták. Ő meg azt mondta, hogy Gáspárral tudna együtt dolgozni. Jó barátok lettek. Amikor 1941-ben kiköltöztünk a Gimnáziumból, Gazsi bácsi és felesége, a vidám Rózsi néni oda költöztek.

Az ötvenes években központi feladat lett a dolgozók munka melletti továbbképzése. A középiskolákban, az egyetemeken megindult az esti és a levelező tagozati oktatás. Az iskolánkban is este 9-10 óráig folyt a tanítás azok számára, akik napközben dolgoztak. A szakérettségizők is növelték az iskolák tanárainak feladatait.

A takarítás és a fűtés többlet feladatokat igényelt. Az iskolavezetés a többletmunka elvégzése érdekében fiatalabb hivatalsegédet vett fel apámék mellé. Így került az iskolába, Gyurcsek Jani bácsi. Őt is - szolid természete folytán - megszerették a diákok és a tanárok.

Az apa és a fiú kapcsolata.

Munkában, hivatásszeretben, tartásban a példaképem az apám volt. Most is az. Egyszerű, sokat olvasott ember volt. Szerencsére ez utóbbira meg is volt a lehetősége. Nagyon szerette Veres Pétert, Móriczot. Valahonnan azt olvasta és ezt az agyamba véste, és erre építettem fel egész életemet: Ha lelked vidám és a céljaid tiszták, jókora utat tehetsz meg előre.

Mindég bevont a fizikai munkáiba, a takarításba, a tüzelő-hordásba. Mikor már gimnazista voltam, tanítás után kezembe vettem a seprűt, a szenes vedreket, és örömmel segítettem a mindennapi munkában.

Nagyon szerettem már kis koromban is, az iskolába vidékről (Tiszafüredi vasútvonalról) vonattal bejáró tanulókat. Ők a vonat indulásáig az osztályteremben maradhattak. Ott aztán volt vidámság, de tanulás is. Nagyon szerettem és vonzódtam Kovács Gézához, Bekecs Gyuszihoz, írtak és rajzoltak a táblára és én szájtátva figyeltem Őket.

Tanulásomat apán mindég figyelemmel kísérte. Jó tanuló voltam, de nem mindég kitűnő. Amikor már gimnazista lettem, a tanároktól nem várta el, hogy Ő miatta jó jegyeket adjanak. Egy tanár nem szeretett - de az apámat sem - az oroszról a rekordot értem el: egy hónapban 26 egyest kapartam be. Ezt nehezményezte, de még akkor sem szólt, hanem engem ösztökélt, hogy csináld jobban.

A továbbtanulásban sem erőltetett. Rám bízta a választást. Egy jó szakma az - mondotta - sokat ér. Legyél lakatos, kőműves, ács. És igaza volt. Egyetemre jelentkeztem. A KME akkor indult és engem ez nagyon vonzott. Behívtak felvételire. Írásbeli, szóbeli matekból, fizikából, ábrázolóból volt. Az előbbiből minden sikerült. A szóbeli vizsga nem volt egyszerű menet. A Felvételi Bizottságban ott ült a párttitkár is. A gimnáziumunk utcáját, a Madarasi utat kb. a felvételi papírok kitöltése előtt egy pár nappal nevezték el Zsák Dűklő útra. Nem tudjuk, hogy miért.

A táblához parancsolt a párttitkár, hogy írjam fel krétával a francia mozgalmi vezér nevét. Én felírtan így, hogy James Duclos. Eltorzult arccal üvöltötte, hogy "még te ezt sem tudod, milyen képzetlen diák vagy, nem való vagy egyetemre, mert azt úgy kell írni: Jacques Duclos." Hát ezzel a kijelentéssel én befejezettnek tekintettem egyetemi pályafutásomat.

Teltek a hetek, hónapok. Az egyetemről válasz nem érkezett. Már az iskola is elkezdődött. Levél érkezett a postaládába. Egy kissé gyanús volt, mert nem volt rajta bélyeg. Felbontottan és az állt benne, hogy egyetemre nem vettek fel, de jelentkezzen a helybeli tűzoltó parancsnoknál, mert oda meg embert keresnek. Mutatom a levelet apámnak. Azt mondja, hogy ez nem rossz, hiszen ott ingyen a bakancs, a ruha meg a sapka. Du. 3 órát jelölték meg jelentkezésre. Akkor épült fel a Gimnáziummal szemben az új tűzoltó laktanya, Farkas Istvánnak hívták a parancsnokot. Mielőtt indultan volna hozzá, nagy röhögést hallok a gimnázium kapujában. Szakács Tibiék voltak, (iskolatársaim). Ők írták a levelet, meg az egészet ők eszelték ki.

Szeptember elején végre megjött a hivatalos papír,

□ egyetemista]

500.- Ft ösztöndíjat kaptam. Akkor apám 450.-Ft fizetést vitt haza. Mondta is, hogy te a seggeden ülsz egész nap, én meg a hátamon a tüzelőt hordom és mégis többet keresel. Hol itt az igazság? Ezt azóta is keresem...

Gyakran hazajártam, Szolnok nem volt messze. De mindenről részletesen be kellett számolni. Van- e ott pedellus, takarítanak e rendszeren, jó-e az ellátás, stb.

Amikor elvégeztem az egyetemet, megkérdeztem: mi a véleménye arról, hogy hazajönnék dolgozni Karcagra? Azt felelte, hogy maradj Budapesten, vagy ereggy máshová. Itt nem lenne jövőd. Ha megkövetelnéd a fegyelmet és a

minőségi munkát, azt mondanák, hogy mit ugrál itt az iskolaszolga fia, hiszen feneke is kint volt a klottgatyából! Igaza volt, maradtan a fővárosban. Munkám után ítélték meg és rangsoroltak be a szakmába. Pedig nagyon vártak a Vertikális szövetségbe meg a karcagi gépállomásra. Apámnak volt igaza.

Amikor befejeződött számomra a középiskola, számára is megszakadt valami. Utoljára a ballagáskor nekünk csengetett. Aztán azt csak Gazsi bácsi vagy Jani bácsi húzta. Munkáját viszont maradéktalanul ellátta. 1959-ben utoljára - akkor ment el nyugdíjba is - a volt feleségem, Bödör Mária kérésére az Ő ballagásukra szólaltatta meg szívéhez nőtt csengőt.

Nyugdíjas évei:

Sohasem tétlenkedett. A kert, a házkörüli munka teljesen kitöltötték mindennapjait. Ha a városba kellett jönnie, első útja a gimnáziumba vezetett. Gazsi és Jani, hűséges munkatársai körében érezte magát legjobban. Aztán Ők is elmentek nyugdíjba, a továbbiakban csak az épület látványa vonzotta és ébresztette benne a ragaszkodást. Az iskola igazgatója sem kedvelte. Pedig Ő erre nem adott indokot.

Nagyon szeretett járni az érettségi találkozókra. Ezt ő külön ünnepnek könyvelte el. Itt újra átélhette a diákokkal való szoros kapcsolatát. Mindenkiről, a csínytevéseikről név szerint tudott emlékezni.

Szívesen vett részt azokon találkozókon is, amelyeket Orbán Pista évenként, szervezett a karcagi diákok és tanárok számára, függetlenül attól, hogy hány évesek, mikor érettségiztek.

Ezek az összejöveteleken már én is részt vettem, apámmal együtt, így érlelődött meg a gondolat a fejekben, hogy egy állandó baráti kört alakítsunk és legálisan is működhessünk az országban. Ennek egyik kezdeményezője volt Szász Béla tanár úr - Béla bácsi. És mi szervezedtünk ennek érdekében.

Apámat ezekre az Orbán Pista által szervezett találkozókra rendszeresen elvittem. Én pedig elhivatottnak éreztem saját magam, és ma is így vallom, hogy ezzel a szeretettel a diák csapatunkat össze kell tartani.

Amikor 1973-ban legálisan is létrehoztuk a Baráti Kört, apám ezt rendkívülinek tartotta. Bár említette, hogy a harmincas években Gaál igazgatóék, meg Dr. Kiss Mihály tisztiorvos egy ehhez hasonló szövetséget már szerveztek, de ez a diákoktól ő szerinte távol állt. Ez csak az elit embereket akarta összefogni.

Nyugdíjas éveiben megérkeztek az unokák, és ezek úgy Karcagon, mint Pesten teljesen kitöltötték az életét és a szabad idejét.

Nővéremekkel együtt éltek a Füredi úti családi házban. Nővérem a kórházban dolgozott. Apám gyakran bejárt hozzá - nem mint beteg - hanem csak úgy, látogatóba. Itt megismerkedett a hasonló korú doktorokkal, akik nagyon megkedvelték. Farkas Béla bácsi a bőr-osztály vezetője még a lakásunkra is eljárt. Amikor megépült a nagykórház, sok ismerőse került oda, és szeretett hozzájuk eljárni.

Szerencsére nagyon egészséges volt. Néha-néha egy könnyebb lefolyású betegség csak ágyba kényszerítette. Ilyenkor eljött hozzá Katona doktor úr,

és fél napokat is elbeszélgettek egymással.

Szerette Virág doktort is. Erről is van egy kis történetem. Közismert, hogy a doktor úr őszintesége, egyszerűsége és szókimondása végett a lakosok kedvencei közé tartozott. Egyszer apám is felkereste, mert fájlalta a derekát. A doktor úr megnyugtatta, hogy az már neki is fájt, mégsem ment orvoshoz. Apám mondta neki, hogy "Könnyű magának doktor úr, hiszen helyben van a doktor." Írt fel neki valami gyógyszert, és mondta, hogy "vizontlátásra". "De hogyan szedjem ezt doktor úr?" kérdezte apám. Virág doktor így válaszolt: "ha sokat vesz be belőle, megdöglik, ha keveset, akkor pedig szart sem ér. Na minden jót Laci bácsi!"

Az idős nénikéknek meg azt mondta, hogy "Menjen már Mari néni a temetőbe, ne ide a rendelőbe jöjjön!" Ennek ellenére az emberek nagyon kedvelték.

Anyám 1975-ben meghalt. Apán három év múlva követte. Azt is nagyon csöndben tette, hogy senkit ne zavarjon.

Egy téli napon, január 20-án korán reggel felkelt, a havat eltakarítani a ház körül. Nővéremék készülődtek a munkába, a kórházba. Öltözködésük közben mondta apám, hogy kicsit fáradtnak érzi magát és visszafekszik. Elkészöntek. Útközben nővéren szokatlanul találta ezt a kijelentését. Apu nem szokott ilyet csinálni. Visszament a lakásba, de már akkor átaludta magát a nagy örökkévalóságba.

Nyolcvan évig élt. A Borjúdülő temetőben nyugszik.

Budapest, 2002. január 8.

Filva Laci

Ui.: Az előadás elhangzott a fenti időpontban az Öregdiákok Baráti Körének összejövetelén.

Hozzászólás és egy fotó Dévai Hubától:



Laci Bácsi és Gazi Bácsi a 300 éves Gimnázium ünnepségén
(mögöttük Rákosi Ica és Kiss Matyi)